

GREV HATTINDAN KADIN GREVİNE: ARJANTİN'DE EMEK MÜCADELELERİNE YENİ ANLAMLAR KAZANDIRMA

Liz Mason-Deese

Çeviren: Büşra Üner

İşsiz işçilerin hareketleri Arjantin'de neoliberal kemer sıkma önlemlerinin zirvede olduğu, 1990'larda, artan işsizliğe karşı ortaya çıktı ve bu hareketler zaman içinde, ülkenin 2001 ayaklanmasında önemli bir rol oynadı. İşçi hareketinden aldıkları grev nöbeti taktiğinden ana yolların kapatılmasına, kendi kendini yöneten kooperatiflerde "onurlu bir iş" yaratmaya kadar uzanan pratikleriyle, bu hareketler emeğin anlamını yeniden tanımladılar. Sonraki yıllarda, işsizler hareketi önemli bir siyasi güç haline geldi ve birçoğu, büyük ölçüde, yönetim yapılarında yer buldu. Son zamanlarda ise, ülkedeki artan kadın cinayetlerine tepki olarak, yeni bir feminist hareket ortaya çıktı. Bu hareket grev aracını, özellikle kadın grevini, bu şiddete ve şiddetin ana sebebi olarak gördükleri kadın emeğinin değersizleştirilmesine karşı çıkmak için kullandı. Bu makale, çoğunlukla ötekileştirilen işçileri örgütlemek için geleneksel emek hareketinin taktiklerinden faydalanan bu iki hareketin, yani işsiz işçiler hareketinin ve feminist hareketin, günümüz emeğinin karmaşıklığını ve çeşitliliğini ortaya koyarken, bu işçileri örgütlemenin yeni yollarını da gösterdiğini ileri sürmektedir.

Giriş¹

On beş yıl önce, Arjantin, yeni toplumsal öznelerin ve eşi görülmemiş ittifakların ortaya çıktığı bir ayaklanmayla neoliberal hükümeti deviren yıkıcı (*destituent*)² toplumsal hareketlerle bilinmekteydi. Bu ayaklanma sırasında işsizlerin hareketleri yol kesme eylemleriyle, neoliberalizmin temel varsayımlarının sorgulanmasında ve ülke çapında yoksulların harekete geçirilmesinde merkezi bir rol oynadı. Bu hareketler, işsizlik sorununu politikleştirerek, farklı alanlarda heterojen özneler tarafından gerçekleştirilen sayısız çalışma biçimine dikkat çekerek, işsizlerin üretken kapasitesini vurguladılar ve çalışma tanımının kendisini sorguladılar. Yeni nesil insan hakları aktivistleri, yatay örgütlenmiş mahalle meclisleri, fabrikaları işgal eden ve kendi kendilerini yöneten işçiler ile birlikte, bu hareketler, parti ve sendika gibi geleneksel örgütlenme formlarından kaçınan, bunun yerine temsili olmayan, doğrudan demokratik ve yerel siyaset biçimlerini önceleyen başka türlü bir siyaset yapma şeklini benimsediler ve bu özellikleriyle dikkat çektiler (Sitrin, 2012). Bu anlamda, bu hareketler post-Fordist, neoliberal koşullar için de özellikle uygunlardı; dağınık ve ağa bağlı iktidar ve sermaye biçimlerine aynı derecede dağınık ve ağa bağlı direniş biçimleriyle karşılık veriyorlardı (Colectivo Situaciones, 2012).

Ancak, bu hareketlerin birçoğu, Kirchner hükümetleri döneminde on iki yıl boyunca, işsizlik yardımlarını yöneterek, devlet desteği alarak, ya da aktivist liderlerin doğrudan devlet kurumlarına katılması yoluyla yönetim stratejilerine dahil edildiler (Colectivo Situaciones, 2014). Kooperatifler ve topluluk-temelli diğer girişimler Kirchner ekonomik kalkınma stratejisinin temel taşları haline geldiğinden, bu hareketler, birçok açıdan, ülkenin kriz sonrası “iyileşme” sürecinin merkezindeydi (Gago, 2017). Bu sebeplerden dolayı, bu hareketlerin birçoğu, Mauricio Macri'nin sağ kanat hükümetine karşı direnmekte ve bu ekonomik iyileşme süreci bağlamında artan güvencesiz çalışma biçimlerine cevap vermekte daha az etkili hale geldiler ve esnekliklerini kaybettiler.

Ancak, son zamanlarda sağ kanat seçim zaferlerine rağmen, neoliberal ve neoekstraktivist³ kapitalizme karşı direnişe yeni bir yüz ve biçim kazandıran yeni bir feminist hareket dalgası ülkeyi kasıp kavurmakta. İlk olarak 2014'te bir dizi vahşi kadın cinayetine yanıt olarak ortaya çıkan Ni Una Menos [NUM: Bir Kadın Daha Eksilmeden] hareketi yakın zamanda kadına karşı şiddetin kökeninde yatan başka birçok soruna da değinmeye başladı. Kadına yönelik şiddeti, ekonomik sömürü ve sömürgeci güç yapılarıyla doğrudan ilişkilendiren analizleri ışığında, Ekim 2016 ve Mart 2017'de iki ulusal kadın grevi düzenlediler. NUM, başka bir kurumsal bağlamda ortaya çıkan 2001 dönemindeki hareketlerden birçok açıdan farklılaşsa da, neyin çalışma sayıldığı ve kimlerin emekçi özneler olarak kabul edildiğine dair sorgulamasıyla bu hareketlerle ilişkisi bağlamında bir devamlılığa da işaret eder. Kadınların yeniden üretim emeği etrafında açıkça örgütlenerek bir kadın grevi öneren NUM, çalışma olarak anlaşılan ve değer verilen şeyin tanımını sorgular. Bunu yaparken, yalnızca ülkenin erkek egemen sendikalarına değil, aynı zamanda kadınların görünmeyen emeğine ve bir tahakküm stratejisi (ya da pedagojisi) olarak kadına yönelik şiddete dayanan yönetim yapısının tümüne karşı çıkmıştır (Segato, 2016). Bu hareketler birlikte ele alındığında, ikisi de, sermaye birikim süreçleri bağlamında marjinal ya da dışsal bir rolü olduğu düşünülen emekçi özneler arasında bölgelerindeki neoliberal kapitalizme karşı derin bir muhalefet yaratabilmek için geleneksel işçi hareketinin araçlarını sahiplenmişlerdir.

İşsiz işçiler hareketi ve NUM'u bir diyaloga sokarak, çok farklı iki hareket arasında doğrudan bir karşılaştırma yapmaya ya da ikisi arasında doğrusal bir bağlantı olduğunu söylemeye çalışmıyorum. İlgilendiğim şey, özellikle emek sorusunu araştırmak: bu hareketlerin geleneksel emek anlayışlarına nasıl meydan okuduğu ve böylece emek örgütlenmesini yeni yollara nasıl yönlendirdiği. Güvencesiz doğası ve mekânsal ve zamansal dağınıklığı nedeniyle, çağdaş emek biçimlerini örgütlemenin imkânsızlığından çokça yakınıldığı bir dönemde, Arjantin'deki bu hareketler, tam da örgütlenemez görünen emek biçimlerini örgütlemenin potansiyeline ve gerekliliğine işaret eder. Özellikle bu iki hareketin protesto biçimlerine odaklanmak –işsiz işçi

hareketlerinin grev nöbeti ve NUM'un kadın grevi- bu hareketlerin emeği yeni biçimlerde nasıl politize ettiklerini gösterecektir.

Öncelikle, işsizlik, kayıtdışı ve güvencesiz emek ve yeniden üretim emeği sorularına odaklanarak, çağdaş emek biçimleri çevresindeki tartışmalara dair genel bir çerçeve sunacağım. Sonra, işsizlerin hareketlerine dönerek, grev nöbeti taktiğini kullanmalarının yanı sıra hareketin bileşimini ve emeğin anlamını yeniden tanımlama mücadelelerini tartışacağım. Bu bölümde, Buenos Aires'in kentsel çeperindeki iki İşsiz İşçi Hareketi (MTD'ler - Movimientos de Trabajadores Desocupados) üyeleri ile 2005-2013 arasında yaptığım, katılımcı gözlemleri ve mülakatları da içeren kapsamlı saha çalışmasından faydalanacağım. İşsizler hareketi oldukça çeşitlilik barındırır da, genel hareket içindeki otonom akımın temsilcisi olan bu hareketlere odaklanmak, bu hareketin çalışmaya yönelik radikal eleştirisini vurgulamama olanak tanıyor. Son olarak, hem katılımcı gözlem ve katılımcılarla mülakatlarda hem de örgütlenmenin resmî metinleri ve açıklamalarından yararlanarak, NUM'u tartışacağım. Her iki durumda da bu hareketlerin kendi teorik üretimlerinden büyük ölçüde yararlanıyorum ve kavramsal çerçevelerinin yaptıkları siyasi işin önemli bir parçası olduğunu düşünüyorum (bkz. *Collectivo Situaciones*, 2007; Roggero, 2014). Bu tartışma aracılığıyla, her iki hareketin de işçi hareketinin taktiklerini benimseyerek ve heterojen emek güçlerini birleştirerek, emek kavramlarını nasıl sorguladıklarını ve böylece neyin çalışma ve kimin işçi sayıldığına dair genişletilmiş tanımlara nasıl imkân sağladıklarını göstermeyi umut ediyorum.

Çalışma Kavramının Tartışılması ve Tanımlanması

Bu iki hareket emeğin bileşenlerinin karmaşıklığına işaret etmektedir ve bu heterojenliği -emeğin biçimi, örgütlenmesi ve düzenlenmesi açısından- dikkate alan ve yeniden üretim ve toplumsal işbirliği işlerini de tanıyan genişletilmiş bir emek tanımını savunmaktadır. Ayrıca, bu hareketler emeğin artan enformelleşmesine, güvencesizliğine ve feminizasyonuna işaret etmektedir. Bu bölümde, özellikle işsizler hareketi ve feminist hareketin perspektiflerinin ışık tuttuğu konulara odaklanarak, emek dünyasındaki bu dönüşümler etrafındaki tartışmalara dair genel bir bakış sunacağım. Emek tanımının genişlemesinde ücretsiz emeğin rolünü inceleyebilmek için işsizlik meselesiyle başlayacağım ve daha sonra bu bakış açısının emeğin kayıtdışılışmasını ve güvencesizleşmesini yeni bir gözle anlayabilmemizi nasıl sağladığını göstereceğim. Son olarak, yeniden üretim emeği meselesinin emek mücadeleleri bağlamında devam eden merkezi öneminin altını çizmek üzere kavramın kendisini irdeleyeceğim.

İşsiz figürü, geleneksel olarak sermayeye karşı etkili bir muhalefet yürütemeyecek kadar gerici ya da marjinal ya da çok heterojen ve dağınık görülmüştür (Mazzeo, 2006; Zibechi, 2003). Bu nedenle, 1990'lar boyunca ülkede işsizlik artarken, Arjantinli işçi liderleri ve solcu siyasi partiler

sıklıkla işsizlerin mücadelelerini tamamen göz ardı etmişlerdir. La Matanza'nın⁴ MTD liderlerinden Toty Flores şöyle anlatır: “Solcu siyasi partiler, birkaç onurlu istisna haricinde, bizi lümpenlikle suçladılar ve bize fabrikalara çalışmaya gitmeyi buyurdular. Tabii ki, artık ortada olmayan fabrikalara” (2005: 19). Fordist istihdamın ve Peronist refah devletinin kalıcı düşüşünü fark eden işsiz hareketlerinin farklı kesimleri, işsizliğin bu bağlamdaki rolüne dair alternatif anlayışlar geliştirdiler. En dikkat çekici analizlerden biri işsiz hareketlerinin otonom kesimleri tarafından geliştirildi. Bu kesimler işsizliği “farklılaştırarak dahil etme” ya da “dışlama yoluyla dahil etme” olarak tanımladılar. “Dahil etme” ve “dışlama”nın el ele verdiğini vurgulayan Colectivo Situaciones ve Solano MTD dışlama alanını, “biyopolitik toplumlarımızın insanları, grupları ve toplumsal sınıfları itaatkâr bir şekilde dahil edebilmek için üretilen bir yer” (2002: 18) olarak tanımlamaktadır. Bu analize göre, işsizler yalnızca sermayenin dışlanmışları ya da kurbanları değildir, onlar aynı zamanda üretken ve yaratıcı bir role sahiptir. Mazzeo (2006), grev hattı hareketinin, bu dışlama fikrini sorgulayarak, yapısal işsizliğin sosyal disiplini sağlama, ücretleri düşürme ve çalışanların mücadelelerini engelleme rolünü sürdürmesini imkânsız hale getirdiğini savunmaktadır.

Dinerstein, işsizliğin yoksunluk ya da dışlanma olarak kavramlaştırılmasına karşı çıkararak, işsizliğin yeri hakkındaki bu argümanı daha ileri taşır: “İşsizlik, bir yoksunluktan ziyade, emeğin belirgin şekilde maddi olmayan bir forma dönüştüğü kapitalist emek biçiminin yoğunlaşmış bir halidir” der (2009: 256). Bu nedenle, en azından işsizlerin kendileri bunu görünür kıldığında, işsizliğin görünür kıldığı şey tam da hayatın sermaye tarafından gerçekten boyunduruk altına alınması nedeniyle emeğin yaşadığı dönüşümler ve çalışmanın soyutlaşmasıdır. İşsizlik sermaye dışında kalan bir boşluk değildir, aksine tamamen kapitalist ilişkilerin bir parçasıdır. Dinerstein işsizliğin kendisini “kapitalist emeğin en soyut şekliyle- para (ya da hareket halindeki soyut emek) aracılığıyla- yoğunlaşması ve genişlemesiyle üretilen bir iş formu” (ibid: 245) olarak anlamayı savunmaktadır. Dolayısıyla, işsizlik yalnızca eksiklik ya da dışlanma olarak anlaşılabilir, aksine sömürünün ve mülksüzleştirilmenin özel, özellikle şiddetli bir biçimi olarak düşünülmelidir. Ona göre, yol kapama eylemi tam da işsizliği cisimleştirerek şiddeti görünür kılmaktadır.

İşsizliği anlamlandırırken yoksunluktan öteye geçmek, bizi işsizlerin geçinmek ya da hayatlarını sürdürmek için ortaya koydukları maddi pratikleri sorgulamaya yönlendirir. Bu heterojen pratikler genellikle “kayıtlı istihdam”la negatif bir şekilde ilişkilendirilerek tanımlanan “kayıtdışı sektör” kategorisi altında sınıflandırılır. Bu kategori düzenlemeye tabi olmayan, vergilendirilmeyen ya da sosyal haklardan yoksun işleri kapsar. Bu pozisyon kayıtlı çalışmayı norm olarak göstermeye devam ederken, kayıtdışı işi bir sapma olarak sunar ve işsizlerin emeğini gizleyip değersizleştirir. Bu pozisyon karşısında, Denning (2010) istihdamdan önce ücretsiz

yaşamın geldiği varsayımına karşı çıkmakta, böylece bizi bakış açımızı tersine çevirmeye ve yeniden üretim ile ilgili sorulardan başlamaya zorlamaktadır. Benzer bir şekilde, Gago (2017) “barok ekonomiler” (*baroque economies*) kavramını, genellikle “kapitalizm öncesi”, “toplulukçu”, ya da “yerli” olarak karakterize edilen formlar da dahil olmak üzere, farklı sömürü ve mülksüzleştirme formlarının bir karışımı olarak ortaya koymaktadır. Bu barok ekonomilerde, kayıt dışı işin farklı türleri ve hatta zorla çalıştırma, topluluk emeği ya da aile emeği hem zamansal hem de mekânsal olarak kayıtlı istihdamla beraber ortaya çıkmaktadır ve bu kayıtlı istihdamdan norm olarak söz etmeyi imkânsız hale getirmektedir. Ayrıca, “kayıtlı” ekonomiyi sürdürmeye devam eden bu ücretsiz ve “kayıtdışı” faaliyetler aynı zamanda devlet gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturur. Bu arada, emeğin yasal olarak “esnekleştirilmesi” ve işin genel anlamda güvencesizleştirilmesi, kayıtdışı ve kayıtlı istihdam arasındaki çizgiyi bulanıklaştırmakta ve bu ikisi arasında net ayrımlar yapmayı imkânsız hale getirmektedir.

Bu emek anlayışı, erkek fabrika işçisinin yerini alabilecek yeni bir öncü figürün gerekliliğini değil emek biçimlerinin çeşitliliğinin tanınması ihtiyacını ifade etmektedir. Bu amaçla, Mezzadra ve Neilson (2013), Gago’nun tarif ettiği barok ekonomilerde de çok görünür olan post-Fordist kapitalizm bağlamında emeğin yoğunlaşması, çeşitlenmesi ve heterojenleşmesini tanımlayabilmek için “emeğin çoğalması” kavramını geliştirmiştir. Bu kavram, yoksulların geçinmek ve hayatta kalmak için kullandıkları farklı yolları, yani günümüz çalışma ve işsizlik süreçlerini anlamak için, diğer bir deyişle, güvencesiz çalışmayı anlamak için yararlıdır. Bu terimin stratejik ve toplumsal kullanımları arasında sık sık bir karışıklık gözlemlense de (bkz. Shukaitis, 2013), güvencesizliğin toplumsal hareket bağlamındaki kökenleri (Cases-Cortes, 2014) hâlâ kavramın radikal potansiyeline işaret etmektedir. Bu durum, çeşitli toplumsal hareketlerin yaptığı gibi, hareketlerin güvencesizlik kavramını işyerinin ötesini kapsayacak şekilde genişlettiği durumlar için özellikle geçerlidir (bkz. Frassanito Network, 2005, Precarias a la deriva, 2004). Buenos Aires’in marjinalize edilmiş bölgelerinde gençlerle çalışan Colectivo Juguetes Perdidos (Kayıp Oyuncaklar Kolektifi, 2014), güvencesizliği terör kavramıyla ilişkilendirir. Buna göre, güvencesizlik yalnızca emek ilişkileri ile ilgili değildir, aynı zamanda duygusal bağlar, şehirdeki gündelik yaşam, yetersiz ulaşım, barınma ve sağlık bakımı bağlamındaki istikrarsızlıkla ya da bu durumun sebep olduğu strese cevap verecek etkili yolların eksikliği ile ilişkilidir. Bu güvencesizlik, yaşamın alanlarına ve zamanlarına giderek daha fazla el koyarak kâr eden ve toplumsal yeniden üretimi riske atan süreçle ilişkilidir (Federici, 2012; Hardt and Negri, 2009).

Arjantin’de emeğin bu genişleyen ve heterojen biçimleri, giderek artan bir şekilde neo ekstraktivist ekonominin temel bir unsuru olarak anlaşılmalıdır. Akademisyenler ve aktivistler, farklılaşan toplumsal mücadelelerin deneyimlerine dayanarak, çıkarım (*extraction*) kavramını doğal

kaynakların kazılarak çıkarılmasının ötesine geçecek şekilde genişlettiler. Böylece kavram, ücretin olup olmadığına bakılmaksızın, modern kapitalizmde toplumsal işbirliğinden çıkarılan değerın tüm formlarını kapsayacak şekilde yeniden tanımlandı (Gago ve Mezzadra, 2015). Bu neoekstraktivizm tanımı ile sermayenin toplumsal işbirliği aracılığı ile üretilen değere el koyduğu sayısız yol kapsanabilir. Sermaye buradaki zenginliği tıpkı yeryüzünden doğal kaynakları kazıp çıkarırken yaptığı gibi çekip alır. Siyasal Araştırma ve Deney Enstitüsü (Instituto de Investigacion y Experimentacion Politica) (2013) bu tanımdan yola çıkarak köylülerin şiddet kullanılarak topraklarından edilmesiyle, kentsel topluluklarda finans ve gayrimenkul spekülasyonu ile gerçekleştirilen çıkarım biçimlerini ilişkilendirebilmektedir. Bu endüstriler doğal kaynakların kazıp çıkarılmasının yanı sıra, kentsel ve kırsal alanları daha iyi kullanabilmek ve bundan rant sağlamak için emirleri altına aldıkları birçok insanın bilgi ve becerilerine sırtlarını yaslamaktadır. Bilginin ve becerilerin bu şekilde esir alınması, neoekstraktivist ekonomiye başka bir katman daha ekleyerek doğal kaynakların çıkarımının yanında maddi olmayan emek biçimlerinin önemini de altını çizmektedir.

Bu genişletilmiş ekstraktivizm kavramı ve emeğin çoğalması bağlamında, toplumsal yeniden üretim başka bir değer çıkarma alanı olarak ortaya çıkar ve toplumsal yeniden üretim etrafındaki mücadeleler temel bir önem kazanır. Emek gücünün bir meta olarak yeniden üretilmesi için gerekli emeğe ve kapitalizmin toplumsal ilişkisine atıfta bulunan Marksist feministler, uzun süredir, kapitalist üretimin, genellikle kadınlar tarafından gerçekleştirilen sıklıkla ücretsiz ve görünmez olan bu emeğe nasıl dayandığına işaret etmişler ve “iş” kavramını ücretsiz yeniden üretim emeğini de kapsayacak şekilde yeniden tanımlamak için mücadele etmişlerdir (Dalla Costa and James, 1972; Federici, 2004, 2012). Gutierrez Aguilar yeniden üretim emeğinin tanımını şöyle yapar: “öncelikli olarak kadınlar tarafından -fakat yalnızca onlar tarafından değil- hayatı devam ettirmek ve sürdürmek, haz ve keyif imkânlarını genişletmek, insan ve insan dışı yaşamı maddi ve sembolik olarak günbegün, yıldan yıla ve nesilden nesile yeniden üretmek için gösterilen sonsuz çaba” (2015: 171). Bu tanım aynı zamanda yeniden üretim emeğinin, haz ve keyif olanakları yaratırken her zaman kaçıp giden o aşkın arzusunun da aracılığıyla bir direniş alanı olarak nasıl işlev gördüğüne işaret etmektedir. Bir direnç noktası olarak yeniden üretim düşüncesi, hem grev hattı hareketinin otonom toplumsal yeniden üretimin formlarında (bkz. Mason-Deese, 2017) hem de feminist hareketin yeniden üretim emeği bağlamındaki cinsiyetlendirilmiş hiyerarşilere meydan okuyuşunda kendini gösterir.

Bugün üretim ve yeniden üretim işleri giderek artan bir şekilde iç içe geçiyor. Bunun olmasının nedenlerinden biri geleneksel olarak ücretsiz yeniden üretim işlerinin ücretli iş olarak piyasaya dahil olması. Zira, yeniden üretim işinin karakteristiği olan duygusal ve iletişimsel beceriler,

emeğin feminizasyonu olarak da tanımlanan bir sürecin parçası olarak, açıkça yeniden üretim alanının dışında kabul edilen daha fazla iş kolu için gerekli hale gelmektedir (Morini ve Fumagalli, 2010; Weeks, 2011). “Yeniden üretim” ve “üretim” arasındaki bu örtüşme, Gago tarafından tanımlanan barok ekonomilerin ya da Juguetes Perdidos tarafından tanımlanan güvencesizliğin ana bir özelliğidir; bu ekonomilerde emek resmî iş sözleşmeleri kadar aile üyelerine, komşulara ya da diğer enformel gruplara karşı yükümlülüklerle de örgütlenmektedir ve çoğu zaman duygusal bağları veya bölgeye dair bilgiyi korumak de bu ekonomilerin bir bileşenidir.

Emeğin bu genel feminizasyonuna rağmen, yeniden üretim emeğinin büyük bir kısmı kadınlar tarafından gerçekleştirilmeye devam etmektedir. Arjantin’in INDEC’i⁵ tarafından 2014’te yayımlanan bir rapor, kadınların zamanını erkeklerden günde ortalama 2,5 saat daha fazla ev işine adadığını ve toplam ev işinin yüzde 76’sını yaptığını göstermektedir.⁶ Fakat, bu iş değersizleştirilmeye ve sıklıkla hafife alınmaya devam etmektedir. 1990’lar neoliberalizmi sırasında, kemer sıkma önlemlerinin sosyal güvenlik ağına saldırması ve kadınların ailelerini korumak için ekstra maliyetleri üstlenmek zorunda kalması nedeniyle kadınlar artan bir yükü karşı karşıya kalmışlardı. Birçok kadın işsizlerin örgütlerine katılma kararlarını açıklarken bu sorunlara atıfta bulunmalarına rağmen, bu sorunların açık siyasi meseleler haline gelmesi NUM’un müdahalesine kadar gerçekleşmedi. Örneğin hareketin 8 Mart grevi açıklamasında ücretsiz ev içi emeğin kadınların işine günde fazladan üç saat eklediği ve kadınların işlerini ilk kaybedenler ve neoliberal yapısal uyumun etkilerini ilk hissedenler olduğu iddia edildi.

Neoekstraktvizmin kapsamının genişletilmesi yeniden üretim emeğinin sömürsünü de anlamak için faydalı hale işte bu bağlamda gelmektedir. NUM’un hükümetin daha çok dış borç alma kararını kınadığı açıklamada yazdığı gibi:

Finans, borç aracılığıyla, kadınların emek gücünün ve yaşamsal gücünün ve ev içinde, mahallede, kendi bölgelerinde örgütlenme kapasitelerinin doğrudan sömürülmesini içerir. Cinsiyetçi şiddet, yoksulluğun feminizasyonu ve borçla birlikte ortaya çıkan ekonomik bağımsızlık yoksunluğu ile daha da güçlenmektedir.⁷

Diğer bir deyişle, ev içinde, mahallede ya da kendi bölgelerinde, kadınların ücretsiz yeniden üretim emeğinin sömürüldüğünü, bundan borç ve kredi mekanizmaları aracılığıyla değer çıkarıldığını; Federici’nin iddia ettiği gibi, “emek gücünün yeniden üretiminin her eklemlenmesinin dolaysız bir birikim noktasına dönüştürüldüğünü” savundular. Yeni dış borcun geçmişte olduğu gibi kaçınılmaz olarak sosyal hizmetlerde yapılacak kesintileri getireceğini ve bu sürecin de bu yükü çekmeye zorlanacak olan kadınları orantısız bir şekilde etkileyeceğini vurgulayarak devam ettiler.

Bu nedenle hem işsiz işçi hareketleri hem de feminist hareket, üretim biçimlerinde ve değer çıkarma süreçlerinde yaşanan geniş çaplı değişimlere işaret ediyorlar. Bu süreçleri de resmî işyerleri ya da ücretli istihdam örnekleriyle sınırlı tutmuyorlar, çünkü bu değişimlerin yaşamın kendisi işe koşurken yaşamın tüm alanları ve anlarında cereyan ettiğini savunuyorlar (Morini ve Fumagalli, 2010). Bunun yanında, bu hareketler, bir sonraki bölümde de göstereceğim gibi, bu ele geçirmeye ve emek güçlerinin yeniden yapılanmasına karşı direniş biçimlerini de ortaya koyuyorlar.

Grev Hattı

İşsizlerin örgütleri, 1990'ların ortalarında Arjantin'de neoliberal politikalar ve uluslararası finansal krizler sonucunda artan işsizlik ve yoksulluğa karşı bir tepki olarak ortaya çıktı. Devlet tarafından işletilen petrol şirketinin özelleşmesini takiben şehirlerde harap edilen işsizler, iş ve işsizlik yardımı talep etmek için büyük ve mücadelecî barikatlar kurmaya başladıktan sonra, taktik ülke çapında işsizler tarafından hızlı bir şekilde benimsendi. Geleneksel işçi hareketinin fabrika kapılarına barikat kurma taktiğinin benimsenmesi ile ortaya çıkan grev hatları, işsizlerin hareketini temsil eden bir taktik haline geldi (Swampa ve Pereyra, 2009). Grev hatları, şehirlerdeki sermaye dolaşımını ve ekonomik akışları bozmak için doğrudan bedenlerini kullanan işsizlerin gücünü de gösterdi.

Kentsel alanlarda, işsiz işçi hareketleri, genellikle, yakın zamandaki bir iş kaybının yol açtığı şoka, sosyal hizmet kesintisine ve artan enflasyona tepki olarak, komşuların kendiliğinden ortaya çıkan protestoları ya da toplaşmalarıyla başladı; zira, bu durum, yeniden üretim masraflarını dayanılmaz derecede yükseltmişti. Başlangıçtaki bu yeniden üretim ve gündelik yaşamla ilişkilenen sorunlar etrafında bir araya gelme (Mason-Deese, 2017), örgütlenmenin aldığı biçimde de gözlemlenebiliyordu. Bu meselelere yukarıda emeğin çoğalmasında tartışmasında da değinilmişti. Zibechi bu hareketleri, geleneksel işçi hareketiyle karşılaştırırken, geleneksel işçi hareketinin fabrika ve devlet mekânlarını ve ritimlerini model olarak aldığını, işsizlerin yeni hareketinin ise “birlikteliğin Taylorist, düzenli ve hiyerarşik olmayan biçimlerini” benimsediğini belirtmektedir (Hardt vd., 2012: 167). Diğer bir deyişle, işsiz hareketleri, çalışma koşullarındaki dönüşümlerle paralel olan iç örgütlenme biçimlerini benimsedi. Protestolar ve bunları takip eden örgütlenmeler farklı mekânlarda, bu mekânlardaki işsizlerin spesifik bileşim ve deneyimlerine uygun olarak farklı biçimler aldı.

Grev hatlarına katılan işsizler, kayıtsız işin farklı türlerinde ya da diğer güvencesiz istihdam türlerinde, yarı zamanlı istihdamda, yetersiz istihdamda deneyimleri olan kişileri kapsamaktaydı. Birçok yaşlı erkek, önceden kayıtlı ücretli iş sahibi olmuşken, birçok kadın ve genç üye asla kayıtlı,

sözleşmeli, ücretli iş sahibi olmamıştı. Dolayısıyla, grev hatları siyasi ideolojilerin ve örgütlenme deneyimlerinin yanı sıra, toplumsal cinsiyet, yaş, ırk ve etnisite bakımından da heterojen bir yapıya sahipti. Mazzeo (2006), hareketin yenilikçiliğinin ve başarısının hem sendika geçmişine sahip daha yaşlı işçilerin bu eski siyasi deneyimlerinin, hem de hiç kayıtlı, istikrarlı bir iş sahibi olmamış gençlerin yeni enerjisinin bir aradallığında yattığını savunmaktadır. Örneğin, La Matanza işsiz işçi hareketinin üyeleri arasında eski metalürji fabrikası işçileri, öğretmenler ve eski ev işçileri vardı. Bunların çoğu “serbest meslek sahibi” idi; toptancı pazarlarından aldıkları malları veya evlerinde hazırladıkları yiyecekleri satarak geçimlerini sağlıyorlardı. Örgütlenme içinde bu üyelerin yanında bir de daha az iş deneyimi olan genç insanlar bulunuyordu. Genç bir adam, bir aile üyesinin büfesinde, tamirci olmanın yanı sıra bir dizi başka garip işte çalıştığını anlatıyor. Bir kuaförün yanında ve elektrikçi olarak çalıştığını söyleyen bir diğeri ise, aynı zamanda bilgisayar tamirciliği okuduğunu ifade ediyordu (19 Nisan 2012’de yapılan mülakat). En başarılı örneklerde, işsiz işçilerin hareketleri bu çeşitliliği kendi avantajlarına kullanabilmiş, nüfusun farklı kesimlerini ve farklı becerilere sahip insanları bir araya getirerek ve geniş bir yelpazedeki bu bilgi birikiminden yararlanarak, okullardan sağlık kliniklerine ve kooperatif girişimlerine kadar yeni ve yaratıcı projeler geliştirmeye çalışmışlardı.

Grev hatları, işçi hareketinin bu geleneksel aracını benimsedi ve onun mekânsallığını yeniden şekillendirdi. Grev hattını daha az etkili bir grev olarak karakterize etmek yerine, eylemcilerin, kenti, kapitalist üretimin önemli bir alanı olarak kabul ederek, protestolarını fabrika kapılarına değil kentin sokaklarına taşıdığını fark etmeliyiz. Aslında, bu protestolar kentsel mekânın, kentsel sosyal işbirlikleri aracılığıyla üretilen zenginlik göz önünde bulundurulduğunda çağdaş kapitalist üretim için ne kadar önemli olduğunu kavrar ve “metropole karşı vahşi bir grev” biçimini alır (Hardt ve Negri, 2009: 259). Ferrara bunu şöyle detaylandırmaktadır:

Yol barikatları sermayenin ana gerekliliklerinden birine saldırmaktadır: onun dolaşımına. Kapalı yollar hem ticari süreçlerin boğulmasıdır hem de sistemin yasal temellerine vurulan bir darbedir. Trafik kesintiye uğradığında, ticaret özgürlüğü kısıtlanır, iş yapılması engellenir, ekonomik akış durdurulur, kapitalist yasal düzen sorgulanır, dünyanın dört bir yanındaki yatırımcılara kötü bir izlenim verilir. Dolayısıyla, bu pratik, sistemi can damarlarından vuran önemli bir tehdittir. Kapitalizm yol barikatlarına uzun süre dayanamaz (2003:38).

Öte yandan, Dinerstein (2009), grev hattının işsizliğin “soyut” koşullarının cisimleşmesini sağladığı ve ekonomik sistemin doğasında olan şiddeti görünür hale getirdiği için güçlü olduğunu

ifade etmektedir. Bu nedenle, bu yorumculara göre, grev hattı, çağdaş kapitalizmi bozmanın ve protesto etmenin tam anlamıyla etkili bir şeklidir.

Böylece, sermayeyi kesintiye uğratmanın bir yolu olarak grev hatları, işsizliğin üretken kapasitesine işaret etmektedir. Örneğin, Buenos Aires'in yoksul mahallelerinde üretilen ve ünlü hale gelen *cumbia villera*⁸ ve rock müzik ve buna uygun moda sadece yoğun bir şekilde ticarileştirilmekle kalmamıştır, aynı zamanda da şehrin orta ve yüksek gelirli mahallelerinde yeniden üretilmiştir. Daha da önemli olan pratikler ise yerel organizatörlerin ve aktivistlerin alana dair bilgileri, kadınların evdeki ve kamusal alanlardaki temizlik ve bakım işleri, toplulukları bir arada tutan duygusal bağları sürdürme pratikleri ve ekonomik kriz döneminde hayatta kalabilmek için yoksul ve işsizler tarafından geliştirilen alternatif ve kayıtdışı ekonomik pratiklerdir (Gago vd., 2014). Bu aktivitelerin tümü duygusal ve bilgiye dayalı emeğin önemine yani “bio-emeğe” işaret etmektedir (Morini ve Fumagalli, 2010). Yine de, sömürüldüklerinde dahi, bu aktiviteler genellikle çalışma olarak kabul edilmezler. Bu nedenle, MTD Solano çalışma kavramının yeniden düşünülmesinin önemini şöyle vurgular:

Gerçek engel, emeğin piyasada satılan bir kapasite, yani kâr üretmeye yönlendirilmiş bir şey olduğu fikrini değiştirmenin zorluğudur. Bu nedenle, bu kritere tabi olmayan hiçbir üretimsel aktivite çalışma olarak kabul edilmez. Genel eğilim, çalışmanın, daha sonra hükümetin idari bürokrasilerine sunulabilecek veya piyasada satılabilecek ürünlerin hazırlanması olarak düşünülmesidir (Colectivo Situaciones ve MTD de Solano, 2002: 114).

Onlar, işsizlerin üretim aktivitelerinin çeşitliliğini ve diğer çalışma biçimlerinin mümkün olduğunu görerek, neyin çalışma olarak kabul edildiğine dair anlayışımızı genişletmemiz ve çalışmanın maddi nesnelere üretiminin ötesinde bir şey olduğunu kabul etmemiz gerektiğini savunuyorlar.

İşte grev hatları, böylece, işsizlerin üretim kapasitesini görünür hale getirdi ve işsizler kapitalist ilişkilerin yeniden üretiminden emeklerini çektiğinde neler olacağını gösterdi. Aslında bir protesto biçimi olmaktan çok, yeni toplumsal ilişkilerin ve toplumsal değerlerin inşa edildiği bir alan olarak işlev gördüler. Müşterek alanların eksikliği sebebiyle birbirlerinden büyük ölçüde izole edilmiş insanları bir araya getiren sokakların ortasındaki bu kamplar insanların birbirleriyle ilgilendikleri ve yemek ve diğer sorumlulukları paylaştıkları mekânlar haline geldiler (Dinerstein, 2009). Grev hatları her seferinde günler ya da haftalar sürdüğünden, gündelik hayatın da bunların içinde örgütlenmesi gerekti. Yemek, sağlık hizmeti, kendi kendine eğitimin ve bilgi paylaşımının gayri

resmî biçimleri, şarkı söylemek ve müzik yapmak gibi aktiviteler topluluk hissini de güçlendirmeye yönelik aktivitelerdi. Sitrin'in savunduğu gibi, grev hattı yalnızca yolu kapamıyordu, "aynı zamanda da barikatın diğer tarafında yeni bir alan açıyordu" (2012: 175). Bu nedenle, grev hatları hakkındaki daha önceki açıklamalar, onları bir karnavala yani güç ilişkilerinin tersine döndüğü ve dayanışma ve güvene dayanan yeni toplumsal ilişkilerin inşa edildiği bir alana benzetirler (Colectivo Situaciones ve MTD de Solano, 2002).

Grev hatları, emeğin çeşitliliğini tanıdı, emeğe değer verdi ve insanlar bu alanlarda toplumsal ilişkileri ve üretim ilişkilerini örgütlemenin yeni yollarını denemeye başladılar. Bu deneyler, birçok işsiz işçi örgütünün "onurlu iş" yaratmanın bir yolu olarak kendi kooperatiflerini ya da diğer üretim girişimlerini başlatmalarıyla mahalleye geri taşındı. Bu kooperatifler, hem işsizler ve örgütler için asgari bir gelir kaynağı, hem de çalışmanın ve üretmenin diğer yollarını hayal etmenin ve yaratmanın bir aracı oldu. Farklı MTD'ler kooperatif fırınlarını, tekstil atölyelerini, metal çalışma atölyelerini ve başka birçok girişimi başlattı. Kooperatifler, genellikle, iç örgütlenmelerinde doğrudan demokrasi yoluyla çalışıyordu ve kararlarını bütün işçilerin eşit olarak katılabildiği meclisler aracılığı ile veriyorlardı. Aynı zamanda, bu kooperatiflerin birçoğu, örgütlenme içindeki entelektüel emek ve el emeği arasındaki ayrımları kırmak için eğitimi ve görevleri rotasyon usulü yapmayı vurgulamaktaydı. Özyönetim ya da işçilerin kendi kendilerini yönetmesinin bir biçimi olarak bu kooperatifler hem neoliberal kriz zamanlarında hayatta kalmanın bir yolunu sundukları, hem de örgütleri, toplumsal ilişkileri ve öznellikleri dönüştürürken başka yaşam biçimlerinin de öncüsü oldukları için önem taşımaktadırlar (Vieta, 2014). Bu şekilde, bu kooperatifler, işyerinin "örgütsel bir müşterek" olarak ortaya konulduğu "emek müşterekleri"nin bir biçimi olarak çalışmaktadırlar (de Peuter ve Dyer-Witherford, 2010).

"Üretim" emeğinin daha geleneksel biçimlerine odaklanan bu kooperatiflerin yanında, MTD'lerin birçoğu da toplumsal yeniden üretim meselelerine odaklanan kooperatifler yarattılar. Örneğin, 2007'de MTD La Matanza'dan ayrılan Yo Si Puedo (Evet, Yapabilirim) Okulu kooperatif biçiminde örgütlenmiş bir ilk ve ortaokuldur. Okul işsizlik yardımlarını ve devlet tarafından sağlanan diğer sübvansiyonları, hem okulun yürütülmesi için çalışan öğretmenlerin emeğini hem de bölgesel örgütlenme için gerekli diğer sosyal işbirliği ve duygusal emek biçimlerini karşılamak için kullanmaktadır (Mason-Deese, 2017). Önceki MTD Solano, düşük gelirli mahalle sakinlerine, toplum sağlığı hizmetleri sağlayan kooperatif bir sağlık kliniği işletmektedir. Klinik daha çok daha çok uyuşturucu bağımlılığı ve psikolojik problemlere odaklanmaktadır. Aynı zamanda, giderek artan sayıda ailenin beraber yaşadığı, kolektif olarak gıda ürettiği, çocuklara ve yaşlılara bakım verdiği ve ders çalışıp öğrenim gördüğü bir konut kooperatifini de çalıştırmaktadırlar. Grup bu nedenle ismini de değiştirdi, çünkü Neka Jara'nın açıkladığı gibi, "biz artık ücretli istihdamla

ilişkimiz üzerinden tanımlanmak istemiyoruz,” (Mülakat, 18 Şubat 2013) diyorlar. Diğer bir deyişle, üretim aktiviteleri için resmî bir ücret almasalar bile “işsiz”den daha fazlası olduklarını vurguluyorlar.

Nestor Kirchner ve daha sonrasında onun eşi Cristina Fernandez’in göreve gelebilmesi için alan yaratan, bu hareketlerin siyasi üretkenliği ve bu yönetimler karmaşık ve incelikli yönetim ve ele geçirme biçimleriyle bu faaliyetlerin giderek daha fazla unsurunu hükümet kontrolü altına almaya çalıştı (Colectivo Situaciones, 2014; Gago vd., 2014). Ancak bu hareketler nihayetinde hükümeti hem politikalarını bu sektöre odaklayarak hem de bu öznelerin siyasi gücünü tanıyarak emeğin çokluğunu kabul etmeye zorladı. Zira, bu durum yeni nesil devlet yardımları programlarında görülebilir (Gago, 2017). İşsiz hareketinin otonom kanadının öğeleri pratiklerinde otonomiye uygulamaya devam ederken, diğer işsiz işçi örgütleri, genellikle farklı sosyal programların yönetilmesi üzerinden, doğrudan hükümete dahil edildi. Ancak, bu dahil edilmenin çok belirsiz etkileri olmuştur: Bir yandan bu, kooperatifler ve diğer toplumsal hareket projeleri için daha fazla kaynağın mevcut olması anlamına geldi, öte yandan, hükümet bürokrasisi ve devlet yönetimselliğinin zamansal ritmine daha fazla uyum sağlamaya zorlandıklarından, hareketlerin yaratıcılık ve yenilikçiliklerinin yanı sıra muhalif yönleri de kısıtlandı. Yine de, hem Dinerstein (2010) hem de Colectivo Situaciones (2014), hareketler ve hükümetler arasındaki karmaşık ilişkileri otonomi/dahil edilme veya direniş/kooptasyon iklikleri üzerinden anlamının faydalı olmadığını çünkü bunun ilişkinin bağlamsal ve karmaşık doğasını ve otonominin tanınması ve kurumsallaşması arasındaki engellenemez gerilimi görmezden geldiğini savunmaktadır (Bohm et al., 2010). Ne olursa olsun, bu çelişkilere rağmen, işsiz hareketleri, neyin emek sayıldığı ve kimin emekçi özneler olarak görüldüğü ile ilgili bakış açısında kalıcı bir değişimi mümkün kıldılar ve bu miras bugün de hissedilmeye devam ediyor.

Kadın Grevi

Grev hattı hareketinin başlangıcından neredeyse yirmi yıl sonra, NUM, Arjantin’de artan kadın cinayetlerine tepki olarak ortaya çıktı. Hem gazetecileri, yazarları, sanatçıları ve akademisyenleri kapsayan örgütlü bir kolektif hem de farklı sınıflardan kadınların oluşturduğu daha geniş bir hareket olan NUM, iki kadın grevinin yanı sıra bir dizi büyük hareketliliği örgütledi. Daiana Garcia’nın vahşice öldürülmesine tepki olarak 2015’te gerçekleştirilen ilk ulusal eylem şiir ve diğer sanatsal pratikleri kapsayan halka açık bir okumayı içeriyordu. Ertesi yıl, NUM daha geniş açık meclisler örgütlemeye başladı ve sonrasında 3 Haziran’da geniş bir yürüyüş ve 19 Ekim’de bir kadın grevi düzenledi. Bu ivme, 8 Mart’taki kadın grevi ve 3 Haziran’daki başka büyük bir eylemle 2017’ye taşındı. Ancak NUM’un gücü yalnızca bu büyük kamusal etkinliklerde değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kadın emeği hakkındaki tartışmaları yeniden

şekillendirmesinde ve toplumsal cinsiyet ilişkilerini haneden üniversiteye, sokaktan seçim siyasetine kadar birçok ölçekte ve alanda tartışmaya açmasında da görülmektedir.

NUM'un kökleri Arjantin'deki kadın örgütlenmesinin uzun geçmişine ve feminist mücadelelerin çeşitlilik içeren soykütüğüne dayanmaktadır. Bu feminist mücadeleler arasında yıllık Ulusal Kadın Toplantısı'nı ve kürtajın yasallaştırılması hareketini saymak gerekir. 1986'dan beri ülkenin farklı şehirlerinde her yıl düzenlenmekte olan Ulusal Kadın Toplantısı, 2016 yılının Ekim ayında yaklaşık 70 bin kadını Rosario'ya topladı. Bu toplantılar, üreme sağlığından ev içi şiddete, işyerinde ayrımcılığa kadar kadınları etkileyen çeşitli konuları tartışmak için kadınların kendi kendilerine örgütledikleri, yatay, açık toplantılardır. Burada, farklı siyasi ve ideolojik geçmişlerden, ülkenin farklı bölgelerinden ve daha da önemlisi farklı sınıf ve etnik kökenlerden kadınlar bir araya gelmektedir. Farklı siyasi partilerden ve bazı sendikalardan kadınlar toplantılara zaten katılmaktayken, 2000'lerin başlarında kadın grevlerinin toplantılara katılmaya başlamasıyla bu toplantıların sınıfsal karakteri önemli ölçüde değişti. Örneğin, gecekondu mahallelerinde yaşayan kadınlar güvensiz, gizli kürtajlardan ölen arkadaşlarından bahsetmeye başladığında kürtajla ilgili, insan hakları perspektifinden yapılan tartışmalar aniden değişti.

Bu deneyimlerden yola çıkan çağdaş feminist hareket, genellikle grev hattı hareketinin en güçlü olduğu işçi sınıfı mahallelerinde yeni yeni kök salan belirli bir tür halk feminizmini yansıtmaktadır. Grev hattı hareketindeki kadınların deneyimi çelişkili ve muğlaklı: Hareket kadınların yüksek düzeyde katılımına sahipken ve ev ve mahalle gibi ayrıcalıklı kadınsı alanları kapsarken, kadınlar nadiren liderlik pozisyonları elde etmişler, genellikle bakım işiyle ilişkilendirilen geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle sınırlandırılmışlardı (Svampa ve Pereyra, 2009; Dinerstein, 2010). Ancak, kadınlar pasif bir şekilde bu rollerde kalmadı. MTD La Matanza'da, genç kadınlar çocuk bakımı işinin kooperatiflerde gerçekleştirilen iş ile eşit kabul edilmesi için ve liderlikte daha çok yer almak için erkek üyelere düzenli olarak meydan okudular. Yıllar sonra, ilk grev hatlarına katıldıklarında birçoğu sadece ergenlik çağında olan bu kadınlar, şu anda mahallelerinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı mücadelenin liderleriydiler. Örneğin, eskiden MTD La Matanza'ya dahil olan bu genç kadınların bazıları, ulusal yürüyüşlere katılım kontenjanlarını organize etmenin yanı sıra toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kapsamlı cinsellik eğitimi üzerine atölyeler, kadınlar için öz savunma dersleri, feminist konserler ve tiyatro performansları düzenleyerek, şu anda o bölgedeki feminist mobilizasyona öncülük ediyorlar. Kaldı ki, bu bölgesel çalışma kadınların grevine zemin hazırlamak için hayati öneme sahipti.

2017 yılının Ekim ayında, Lucia Perez'in Mar del Plata'da üç adam tarafından vahşice bıçaklanmasına ve Rosaria'da Ulusal Kadın Toplantısı'nın şiddetle baskılanmasına tepki olarak NUM, bir kadın grevi çağrısı yaptı. Bir haftadan biraz daha uzun bir sürede örgütlenen 19 Ekim

Grevi büyük bir başarıya ulaştı. Örgütleyicileri, kadınlara gün ortasında resmî işyerlerinden bir saatliğine ayrılma, akşamları yürüyüşlere ve diğer mobilizasyonlara katılma ve gün boyunca ev içi emek, bakım emeği ve toplumsal cinsiyet ilişkilerini yeniden üreten emek de dahil olmak üzere her türlü yeniden üretim emeğinden uzak durmaları çağrısında bulundu. Katılımcılar, erkek partnerlerine ve siyasi örgütlerdeki erkek yoldaşlarına “Biz bugün sizin için burada değiliz” demenin önemine dikkat çektiler. Aslında, *estamos para nosotros* (Biz bizim için buradayız!) sloganıyla, yalnızca birbirleriyle birlikte olmak için gerekli olan işleri yapmayı görev edindiler. Böylece, eylem kadınların her gün, çoğunlukla takdir edilmeden gerçekleştirdikleri sayısız emek biçimini görünür kıldı ve farklılıklarına rağmen kadınları bir araya getirmek için bir araç görevi gördü. Böylelikle, gündelik yaşamlarındaki, emek biçimlerindeki ve şiddete maruz kalışlarındaki hem benzerlikleri hem de farklılıkları fark edebilmelerini sağladı.

Kadınların emeğini görünür hale getirmek ve kadınların emeğinin değersizleştirilmesini kadına karşı şiddetle ilişkilendirmek için gösterilen bu çaba, NUM’un işinin temel bir parçası oldu. Kolektifin Uluslararası 8 Mart Kadın Grevi’ne yaptığı çağrı bildirisi bu durumu şöyle ifade ediyor:

Grev aracını kullanmak, ataerkil şiddetin ekonomik dokusunun vurgulanmasına olanak sağladı. Bu muazzam bir güç gösterisiydi, çünkü kendimizi kurban konumundan çıkarıp siyasi özneler ve değer üreticileri olarak konumlandırdık. Kadın işçiler kategorisini karmaşıklaştırdık ve ev içi ve kayıtsız işin de çalışma olduğunu ve işin kendi kendini yöneten örgütlenme biçimlerini de kapsadığını açıkça belirttik.⁹

Veronico Gago ise Ekim Grevi’ndeki konuşmasında şöyle ifade ediyor:

Grev yapmak evde, mahallede, işyerlerinde hayatın üretim ve yeniden üretim biçimlerine meydan okumak ve bunları engellemektir. Kadına yönelik şiddeti, hayatın üretim ve yeniden üretimine dair mevcut sömürü biçimlerinin özel siyasi doğasıyla ilişkilendirmektir. Grev, bizim bu iki şeyi birleştirmemizi sağlayan anahtardı. Bu çarpıcı bir etki yarattı.

İlk olarak, grev düşüncesini genişletti. Biz, maaşlı ya da maaşsız, genç veya yaşlı, çalışan ya da çalışmayan birçok farklı sektörlerden kadını bir araya getirmeye başladık. Bu gerçekten ilgi çekti ve grev aracının etkinliğinin nasıl artırılabilceğine dair insanların hayal gücünü harekete geçirdi. Sizin pozisyonunuzda grev ne anlama gelmektedir? Eğer sendikalı değilseniz, ama aynı zamanda bir örgütlenme içinde (örneğin okulda veya bir topluluk

ağında) iseniz ya da başka bir durumda, bu ne anlama gelir? (Fernandez-Savater et al., Viewpoint Magazine, 21 Mart 2017).

NUM ekonomik güvencesizlik ile kadınların erkek şiddeti karşısındaki kırılabilirlikleri arasında ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kökeninde yatan kadınların aşağılık ve harcanabilir olduğu fikri arasında doğrudan bir bağlantı kurmaktadır. Kadınların grevi böylece hem çalışma ile, çalışmanın eril tanımına meydan okumakla ve kadınların emeğini merkeze almakla, hem de toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ekonomik ve politik işleviyle ilgilidir. Grevin önünü açan örgütlenme meclislerinde, kadınlar işyerinde cinsel tacizle karşı karşıya kaldıklarını, şiddet korkusu yüzünden daha iyi çalışma koşullarını savunmaktan korktuklarını, terk etmek için gerekli ekonomik araçlardan yoksun olduklarından istismarcı ilişkilerde kaldıklarını anlattıkları hikâyelerini paylaşırlar. Organizatörler, Rita Segato'nun (2016) çalışmasına atıfta bulunarak, kolonyal güç ilişkilerinin devamlılığını sağlamakta temel olan kadın bedenine karşı gösterilen şiddetin “pedagojik” ve disipline edici etkisini göstermek üzere bu deneyimler arasında bağlantı kurarlar.

Ancak, grev hattı hareketine benzer şekilde, NUM'un emek vurgusuna rağmen, büyük sendikalarla ilişkileri çatışmalıdır. 19 Ekim Grevi için yapılan hızlı organizasyon, sendikaların resmî olarak yanıt vermek için çok az zamanı olduğu anlamına geliyordu ve bu durum çeşitli sendikalardan kadın işçilerin eyleme katılabilmelerini sağladı. Ancak, 8 Mart Uluslararası Kadın Grevi başka bir hikâyeydi. 2017 yılının Ocak ayında Polonya ve diğer ülkelerden feminist organizatörlerle işbirliği içinde çağrısı yapılmıştı ve daha geniş işbirlikleri geliştirmek için bol zaman vardı. Bu amaç doğrultusunda, farklı sendikalardan kadınlar sendika federasyonlarının liderlerine başvurarak grevi desteklemelerini istediler. Ancak, sendika liderleri (tabii ki hepsi erkekti) grev çağrısında bulunmak için gerekli otoriteye yalnız kendilerinin sahip olduğunu beyan ederek cevap verdiler. Havayolları Çalışanları Sendikası İletişim Sekreteri Natalia Fontana, bu çatışmayı şöyle aktarmaktadır:

Bir yanda, grevin sendikalara ait olan bir araç olduğunu ve yalnızca sendika federasyonlarının bir çağrı yapabileceğini iddia edenler var. Yani, onlar grevin sendika ötesinde bir araç olabileceğini ya da sendikalı resmî işçi düşüncesinin ötesine gidebileceğini düşünmüyorlar. [...] Onlar için kadınlar tarafından çağrısı yapılan bir greve kredi vermek zor bir durum, ki bu kadınlar örgütlüler ve diğer sendika federasyonlarından ve politik ve toplumsal örgütlerden kadınlarla yatay bir şekilde bir araya gelebiliyorlar (Fernandez-Savater et al., Viewpoint Magazine, 21 Mart 2017).

Bu sebeple sendika federasyonları Uluslararası Kadın Grevi'ni desteklemeyi reddetti ve buna karşı bir önlem olarak, 7 Mart'ta Buenos Aires'te kendi yürüyüşlerini organize ettiler. Orada sendika liderleri, sendikaların genel grev çağrısı yapmasını talep eden taban örgütlenmesinden gelen işçiler tarafından sahneden kovuldu. Ertesi gün kadın grevinde atılan sloganlardan biri şuydu: "Ulusal grev çağrısı kadınlar tarafından yapıldı." Sendika konfederasyonları taban örgütlerinin ve özellikle de sendikalarda örgütlenen kadınların talepleri karşısında nisan ayı için genel grev çağrısı yapmak zorunda kaldı. Bu, kadınların örgütlenmesinin ve özellikle de grev aracını kullanmalarının, eril liderlik yapılarının egemen olduğu ve çalışma kavramının eril bakış açılarıyla tanımlandığı sendikaları hem tehdit ettiğini hem de zorladığını gösterir.

Her iki kadın grevini en çok destekleyen sendika benzeri kurum Halk Ekonomisi İşçileri Konfederasyonu'ydü (CTEP-the Confederation of Popular Economy Workers). Bu konfederasyon *karton toplayıcıları*, sokak satıcıları, pazar tezgâhı sahipleri, mikro girişimciler, zanaatkârlar, kooperatiflerde ve geri kazanılmış fabrikalardaki işçiler ve diğer kayıtdışı sektör çalışanlarından oluşan bağımsız bir örgütlenmeydi. Aslında, sendika, Arjantin'de en çok marjinalleştirilen ve en güvencesiz işlerde çalışan işçilerin bir kısmını temsil etmekteydi; bu işçilerin resmî sözleşmeleri, istikrarlı veya garantili istihdamları yoktu. CTEP aynı zamanda, Arjantin'de iş ve emek örgütlenmesinin yeniden tanımlanmasına öncülük etmektedir: Resmî sendikal yapılar tarafından marjinalize edilen bu sektörün üretkenliğini ve yaratıcılığını vurgulamak amacıyla, çalışanları bilinçli bir tercih olarak kayıtdışı ekonomi yerine halk ekonomisi kavramı etrafında bir araya getirmektedir.

Güvencesiz pozisyonları yüzünden, bu işçiler için greve bir gün bile olsa katılmak benzersiz riskler taşımaktadır. Ama, onlar grevi destekleyen ilk gruplardandı. Burada feminist ve grev hattı hareketleri arasındaki bağlantılar giderek daha net hale gelir. Gago, halk ekonomisinin bileşenleri olan kadınların 8 Mart için yaptıkları planlama toplantısını şöyle anlatıyor:

Arkadaşımız Neka Jara ile birlikte gittik, onu grev hattı hareketinden birçok kadın karşıladı ve Neka onlarla yeniden bir araya geldi. Neka'nın bize söylediği en ilginç şey, 20 yaşındaki kadınların, yani, 2001 zamanlarında grev hattı hareketinin meclislerinin yapıldığı dönemde yalnızca beş ya da altı yaşında olan kadınların, onu karşılamasıydı. Neka "Bu çok heyecan verici, onlar grev hattı hareketinin kız çocukları" diyordu. İşsizlerin ve halk ekonomisi hareketlerinin soylarının bu kesişimini sokağa taşıyan çok güçlü bir kuşak unsuru var. Tabii ki bu soy çizgisi ne doğrusaldır ne de sorgulanamazdır. Yine de sendikacılık dünyası için tahammül edilemez bir şeydir: Tahammül edilemez olmasının bir nedeni tüm bunların çalışma

statüsü altında görünmesidir. Çünkü bu durum çalışma fikrinin kendisini sorunsallaştırır (Fernandez-Savater et al., *Viewpoint Magazine*, 21 Mart 2017).

Dolayısıyla, grev hattı hareketi ile çağdaş feminist hareket arasında emeğin kendisini sorunsallaştırmaları ve emek güçlerini yeni şekillerde örgütlemek için geleneksel emek hareketinin araçlarını kullanmaları üzerinden açık bir paralellik kurulabilir.

Sonuçlar

MTD'ler ve NUM sadece Arjantin'de değil Latin Amerika'nın genelinde bize sınıf bileşimi ve emeğin örgütlenmesi hakkında bize çok şey öğretmektedir. Emeği yalnızca resmî, ücretli istihdam olarak tanımlamak çağdaş üretim ve üreticilerin büyük bir çoğunluğunu göz ardı etmektedir. Böylece emeğin kayıtdışılaştırılması, feminizasyonu ve güvencesizleştirilmesi resmî, ücretli emeğin norm olmadığı ve duygusal niteliklerin ve toplumsal işbirliğinin giderek daha fazla işe dahil olduğu genel eğilimlere işaret etmektedir. Bu hareketler ayrıca, diğer örgütlenme ve eylem stratejilerinin ve taktiklerinin bu koşullar altında daha uygun olduğunu ve başarılı olma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Yukarıda tartışılan grev hattı ve kadın grevi, işçi hareketinin geleneksel taktiklerinin, yeni yönle çekilerek yeniden sahiplenilmesinin iki örneğidir, ama biz aynı zamanda bu hareketlerin iç örgütlenmelerine ve ağ benzeri yapılarına da bakabiliriz. Hem feminist hareket hem de MTD'ler yaşamın her anında ve alanında emek formlarının çoğalmasına paralel olarak, gündelik hayatın mekânları ve pratiklerinde kök salmaktadır. Örgütlenmenin bu biçimleri, işsizlerin, kayıtdışı işçilerin ve kadın işçilerin çeşitli yaşam deneyimlerinden yola çıkarak, hareketin daha heterojen ve esnek olmasını da sağlamıştır.

Bu hareketler bize çalışmanın ötesinde başka toplumsal ilişkilerin de mümkün olduğunu gösterdiği gibi toplumsal gerekliliklerden kaynaklanan emeği örgütlemenin başka yollarının da mümkün olduğunu göstermektedir. Grev hatlarında ve daha çok onların kooperatif girişimlerinde, işsizler patronlara ihtiyaçları olmadığını, kendi emeklerini kolektif olarak örgütleyebileceklerini fark etti. İşsiz hareketleri ülke çapında fırından tekstil atölyelerine her şeyi kapsayan işçiler tarafından yönetilen yüzlerce kooperatif yarattı. Benzer şekilde, kadın hareketi emeğin ve sorumlulukların paylaşılması için yeni yollar yaratmak amacıyla toplumsal cinsiyete dayalı işbölümüne meydan okudu. Kadın grevi aynı zamanda kadınları yeni bir şekilde bir araya getirmek için bir araç olarak hizmet etti ve bu anlamda grev hattı ile benzer öncü nitelikler sergiledi. Grevde kadınlar yalnızca erkek şiddeti tarafından katledilen kadınların ölümünün yasını tutarak değil aynı zamanda feminist arzuyu kutlayarak kolektif güçlerini keşfetmektedirler. Katılımcılar bu

deneyimi eve geri götürerek yaşadıkları tüm alanlarda yeni toplumsal cinsiyet ilişkilerini hayata geçirmeye başlarlar.

Grev hattı hareketi neoliberal düzene, yapısal uyum politikalarının etkilerine ve Arjantin'in büyüyen uluslararası borcuna bir meydan okuma olarak ortaya çıktı. Borçlanmanın daha yüksek işsizlik oranlarına ve temel ihtiyaçların karşılanamamasına neden olarak öncelikle düşük gelirli nüfusu etkilediğini gösterebildiler. Benzer bir şekilde, feminist hareket, kadın emeğinin değersizleştirilmesi ile cinsiyete dayalı şiddet arasında bağlantı kurarak, kapitalist sistemin üzerine kurulduğu şiddeti ve bu şiddetin kapitalist ilişkilerin sürdürülmesindeki gerekliliğini derinlemesine eleştirme imkânı bulmuştur. Finansal sermaye şiddetinin cinsiyetlendirilmiş yönlerini de vurgulayan bir eleştirisine yer vererek analizlerini genişletmişlerdir. Bunu hem kadınların IMF kredisine eşlik eden kemer sıkma politikalarından eşitsiz bir şekilde etkilendiğini göstererek hem de ev eşyalarına ve temel harcamalara yönelik yeni tüketici kredisi uygulamalarının özellikle kadınları nasıl etkilediğine işaret ederek yaptılar. Bu bağlamda, Macri hükümeti döneminde dış borçlardaki artışa dikkat çeken ve bunu alenen protesto eden ilk hareketlerden biri oldular.

Bu hareketlere bu şekilde bakmak Latin Amerika'daki güncel "mücadele döngüsüne" dair yeni bir anlayışın kapılarını aralar. Dar anlamda iktidardaki hükümetlere odaklanan "döngünün sonu" anlatısının ötesine geçerek, geçmişteki hareketlerle bugünküleri bağlayan gizli alt akımların farkına varabiliriz. Hem grev hattı hareketi hem de NUM, en sert muhalefetin bazılarının öncesinde tanınmayan bu öznelere ve emek şekillerinden geldiğini göstermektedir. Ancak, tanınmamasına rağmen, bu emek uzun zamandır kapitalist üretimin belkemiğini oluşturmaktadır ve farklı zaman ve mekânlarda gerçekleştiği için, sömürü ve değer çıkarımına karşı direniş biçimleri de aynı çeşitliliği göstermektedir. Önceki kuşak emek mücadelelerinin araçlarını ve taktiklerini yeniden sahiplenen, dolaşım ve kentsel üretim alanlarını grev hatlarıyla işgal eden, yeniden üretim emeğinden ve duygusal emek üzerinden greve giden ve bu süreçte yeni toplumsal ilişkiler yaratan bu hareketler, emeğin heterojenliğini ve değer çıkarım noktalarının çeşitliliğini gösterdiği gibi günümüzde emek mücadelelerinin aldığı karmaşık şekilleri de yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

Böhm, S., A. C. Dinerstein ve A. Spicer (2010) '(Im)possibilities of autonomy: Social Movements in and beyond capital, the state and development', *Social Movements Studies*, 9(1): 17-32.

Casas-Cortés, M. (2014) 'A genealogy of precarity: A toolbox for rearticulating fragmented social realities in and out of the workplace', *Rethinking Marxism*, 26(2): 206-26.

Colectivo Juguetes Perdidos (2014) *¿Quién lleva la gorra? Violencia, nuevos barrios, pibes silvestres*. Buenos Aires: Tinta Limón.

Colectivo Situaciones (2007) 'Something more on research militancy: Footnotes on procedures and (in)decisions', içinde Shukaitis, S. ve Graeber, D. (der.) *Constituent Imagination: Militant Investigations, Collective Theorization*, N. Holdren ve S. Touza (çev.), 73-93. Oakland: AK Press.

Colectivo Situaciones (2012) *19 & 20: Notes for a new social protagonism*, N. Holdren ve S. Touza (çev.), New York: Minor Compositions.

Colectivo Situaciones (2014) 'Crisis, governmentality and new social conflict: Argentina as a laboratory', *ephemera*, 14(3): 395-409.

Colectivo Situaciones ve MTD de Solano (2002) *La hipótesis 891: Más allá de los piquetes* Buenos Aires: Ediciones de Mano en Mano.

Dalla Costa, M. ve S. James (1972) *The power of women and the subversion of the community*. Bristol: Falling Wall Press.

de Peuter, G. ve N. Dyer-Witheford (2010) 'Commons and cooperatives', *Affinities: A Journal of Radical Theory, Culture, and Action*, 4(1): 30-56.

Dinerstein, A. C. (2009) 'Recobrando la materialidad: El desempleo y la subjetividad invisible del trabajo', içinde M. Neary ve A.C. Dinerstein (der.) *El trabajo en debate: Una investigación sobre la teoría y la realidad del trabajo capitalista*, 243-68. Buenos Aires: Ediciones Herramienta.

Dinerstein, A. C. (2010) 'Autonomy in Latin America: Between resistance and integration. echoes from the piqueteros experience', *Community Development Journal*, 45(3): 356-66.

Federici, S. (2004) *Caliban and the witch: Women, the body, and primitive accumulation*. New York: Autonomedia.

Federici, S. (2012) *Revolution at point zero: Housework, reproduction and feminist struggle*. Oakland: PM Press.

Fernández-Savater, A., M. Malo, V. Gago ve N. Fontana (2017) 'The strike of those who can't stop,' L. Mason-Deese (çev.). *Viewpoint Magazine*, 21 Mart.

<https://www.viewpointmag.com/2017/03/21/the-strike-of-those-who-cant-stop-an-interview-with-veronica-gago-and-natalia-fontana/>

Ferrara, F. (2003) *Más allá del corte de rutas: La lucha por una nueva subjetividad*. Buenos Aires: La Rosa Blindada.

Flores, T. (2005) 'De la culpa a la autogestión, aclaraciones preliminares', içinde *De la culpa a la autogestión: Un recorrido del Movimiento de Trabajadores Desocupados de La Matanza*, 13-46. Buenos Aires: MTD Editora.

Frassanito Ağı (2005) 'Precarious, precarisation, precariat?' *Mute* 11. <http://www.metamute.org/en/Precarious-Precarisation-Precariat>.

Gago, V. (2017) *Neoliberalism from below: Popular pragmatics and baroque economies*, L. Mason-Deese (çev.). Durham: Duke University Press Books.

Gago, V. ve S. Mezzadra (2015) 'Para la crítica de las operaciones extractivas del capital' *Lobo Suelto!*, 26 Şubat. <http://anarqui coronada.blogspot.com/2015/02/para-la-critica-de-las-operaciones.html>.

Gago, V., S. Mezzadra, S. Scolnik ve D. Sztulwark (2014) '¿Hay una nueva forma-estado? apuntes latinoamericanos', *Utopía Y Praxis Latinoamericana: Revista Internacional de Filosofía Iberoamericana Y Teoría Social*, 19 (66): 177-84.

Gutiérrez Aguilar, R. (2015) 'A propósito del trabajo de Silvia Federici: Colocar la reproducción material y simbólica de la vida social y la capacidad humana de producir lo común como punto de partida para la reflexión crítica y la práctica política', *el Apantle. Revista de estudios comunitarios*, sayı 1: 169-76.

Hardt, M. ve A. Negri (2009) *Commonwealth*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.

Hardt, M., A. Reyes ve R. Zibechi (2012) "New ways of doing": The construction of another world in latin america: an interview with Raul Zibechi , *South Atlantic Quarterly*, 111(1): 165-91.

Instituto de Investigación y Experimentación Política (2013) *Apuntes del nuevo conflicto social*. Buenos Aires: Tinta Limón.

Mason-Deese, L. (2017) 'Unemployed workers' movements and the territory of social reproduction', *Journal of Resistance Studies* 2(2): 65-99.

Mazzeo, M. (2004) *Piqueteros: notas para una tipología*. Buenos Aires: Fundacion de Investigaciones Sociales y Politicas.

Mazzeo, M. (2006) 'The limits of unemployment as a social discipliner', *ephemera*, 6(3): 349-374.

Mezzadra, S. ve B. Neilson (2013) *Border as method, or, the multiplicatiton of labor*. Durham, NC: Duke University Press.

Morini, C. ve A. Fumagalli (2010) 'Life put to work: Towards a life theory of value', E. Leonardi (çev.), *ephemera*, 10(3): 234-52.

Precarias a la deriva (2004) *a la deriva por los circuitos de la precariedad femenina: Precarias a la deriva*. Madrid: Traficantes de Sueños.

Roggero, G. (2014) 'Notes on framing and re-inventing co-research', *ephemera*, 14(3): 515-523.

Segato, R. L. (2016) *La guerra contra las mujeres*. Madrid: Traficantes de Sueños.

Shukaitis, S. (2013) 'Recomposing precarity: Notes on the laboured politics of class composition', *ephemera*, 13(3): 641-658.

Sitrin, M. (2012) *Everyday revolutions: Horizontalism and autonomy in argentina*. Londra: Zed Books.

Svampa, M. ve S. Pereyra (2009) *Entre la ruta y el barrio: La experiencia de las organizaciones piqueteras*. Buenos Aires: Editorial Biblos.

Vieta, M. (2014) 'The streamm of self-determination and *autogestion*: Prefiguring alternative economic realities', *ephemera*, 14(4): 781-809.

Weeks, K. (2011) *The problem with work: Feminism, Marxism, Antiwork Politics, and Postwork Imaginaries*. Durham, NC: Duke University Press.

Zibechi, R. (2003) *Genealogia de la revuelta: Argentina, la sociedad en movimiento*. La Plata, Arjantin: Letra Libre.

¹ Makalenin orijinali için bkz. Mason-Deese, L. (2020). "From the picket to the women's strike: Expanding the meaning of labor struggles in Argentina," *ephemera: theory and politics in organization*, 20(1),91-115. doi:10.1057/fr.2014.44. Yazar, Liz Mason-Deese Chapel Hill'deki North Carolina Üniversitesi'nden Coğrafya alanında doktora derecesine sahiptir ve tezinde Buenos Aires'in kentsel çeperindeki işsiz işçi hareketlerinin bölgesel örgütlenmesini incelemiştir. Ayrıca Verónica Gago'nun *Neoliberalism from Below* kitabını çevirmiştir ve *Viewpoint* Dergisi Editör Kolektifi üyesidir. E-mail: liz.mmasondeese@gmail.com

² Bu metinde *destituent* kavramı devrimi yerleşik iktidarlar ile onların yerine geçmeyi hedefleyen kurucu özneler arasındaki bir mücadele olarak gören modernist hareketlere karşı, devlet ve ekonomik gücün yeniden yapılandırılmaksızın tasfiye edilmesini öngören hareketlere gönderme yapmak için kullanılmaktadır. Bu kavramsallaştırmaya 2001'deki Arjantin ayaklanması vesile olmuştur. Bkz. Gago, Verónica ve Sitrin, Marina (ed.). *Destituent Power: On the Politics of the Void*. Duke University Press, 2024. (ç.n.)

³ Neoeekstraktivizm, Latin Amerika'daki sol görüşlü hükümetlerin doğal kaynakları çıkarma yaklaşımlarına gönderme yapmak için kullanılmaktadır. Buna göre doğal kaynakların çıkarılması yabancı şirketleri ve yerel elitleri değil halkı kalkındırmak için kullanılacaktır. Bu bağlamda da sermaye birikiminden ziyade dağıtıcı politikalar öncelenecektir (ç.n.).

⁴ La Matanza, Arjantin'in Buenos Aires Eyaleti'nde, Büyük Buenos Aires'in kentsel alanında yer alan bir ilçedir (ç.n.).

⁵ INDEC (National Institute of Statistics and Census of Argentina: Arjantin Ulusal İstatistik ve Nüfus Enstitüsü), Arjantin'in istatistik kurumudur (ç.n.).

⁶ Raporun tamamı burada mevcuttur: http://www.indec.mecon.ar/uploads/informesdeprerensa/tnr_07_14.pdf.

⁷Açıklamanın tamamı grubun Facebook sayfasından okunabilir:

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=650738665117319&id=351635908360931.

⁸“Cumbia Villera, 20. yüzyılın sonlarında, Arjantin'in hareketli şehirlerinin kenar mahallelerinde ve gecekondu bölgelerinde ortaya çıkmıştır. Bu tür, genellikle yoksulluk, suç ve toplumsal eşitsizlikle mücadele eden bu toplulukların karşılaştığı sert gerçeklere doğrudan bir yanıt olarak doğmuştur. Geleneksel cumbianın neşeli ve dans edilebilir ritimlerinden farklı olarak, Cumbia Villera daha karanlık bir yön almıştır. Rock, punk ve hip-hop öğelerini içine alarak, bu zorluklarla yüzleşen kentsel gençlikle özdeşleşen bir birleşim yaratmıştır.” Bkz. <https://www.designmatch.io/vocabulary/what-is-cumbia-villera> (ç.n.).

⁹ Açıklama çevrildi ve Viewpoint Magazine'de yayımlandı: <https://www.viewpointmag.com/2017/02/16/how-was-the-march-8-international-womens-strike-woven-together/>.